



Boeken
13 februari 2010
Brigitte Andriaensen

Een democratie waar het geld regeert

Chirbes weert zich tegen de verloedering van Spanje



Aan de kust hebben gewetenloze
projectontwikkelaars vrij spel.©
Trouw

- reacties (3)
- print
- stuur artikel door

Dat de Spaanse kust verpest is door wanstaltige bouwprojecten, tergt de Spaanse schrijver Chirbes al jaren. In zijn nieuwe, bekroonde roman 'Crematorium' levert hij ongenadige kritiek op inhalige projectontwikkelaars en andere geldwolven. Daarbij duikt hij dieper dan ooit in de menselijke ziel.

Ooit was Misent een idyllisch vissersdorpje waar de mediterrane zon zich een weg tussen de olijfbomen baande, maar dat is intussen voltooid verleden tijd. In het imaginaire dorpje waar 'Crematorium' zich

afspeelt, hebben het lieflijke landschap en de authentieke levenswijze plaats gemaakt voor de moderniteit. De wildgroei aan wanstaltige flatgebouwen is er amper nog te stuiten, het door en door corrupte milieu van bouwpromotoren en internationale maffiabendes heeft het heft stevig in handen.

De verloedering van de Spaanse kust kent Rafael Chirbes als geen ander. Zelf is hij immers opgegroeid in een klein dorpje in de buurt van Valencia, waar hij op zijn zestiende afscheid van nam om er vijfendertig jaar later weer neer te strijken. De ontwrichting die de massale toeristenindustrie met zich heeft meegebracht tijdens zijn jarenlange verblijf in het buitenland moet hem bij zijn terugkeer hard hebben gegrepen.

De context van verloedering, immoraliteit en verval blijkt al vanaf de eerste zin van de roman. Rubén Bertomeu is immers op weg naar het dode lichaam van zijn broer, Matías, die in het crematorium opgeborgen ligt. Gedurende de autorit blijkt hij terug op zijn jeugd en zijn relatie met Matías: hoe zij samen ooit tegen het franquisme vochten, artistieke idealen koesterden, maar radicaal anders reageerden op de komst van de democratie.

Rubén, de pragmaticus, besloot grof geld te maken en ontpopt zich tot een geldwolf die nergens voor terugschrikt: „Hier, tussen de hijskranen die tot de hemel reiken, is omzichtigheid geboden. Er komen hele ceremoniën bij kijken, rituelen, je moet weten wanneer je je stem moet verheffen en wanneer je moet fluisteren, wanneer je iemand moet verleiden, een aai in de nek geven, zacht in het oor spreken, met je lippen het oor rakend, wanneer je iemand even vastpakt, omarmt, met je hand over de rug strijkt, hem terwijl je praat als het ware masseert. En je moet goed beseffen wanneer het moment daar is om een zin te laten vallen waarvan je weet dat die de ander precies tussen twee angsten raakt en als hefboom zal dienen, zoals water dat in de spleten van een blok graniet dringt en uiteindelijk, wanneer het bevriest, de hele rots doet scheuren.”

Matías, daarentegen, neemt de levensstijl aan van een bohémien, brengt een groot deel van zijn tijd door in donkere kroegen in Madrid, maar beslist uiteindelijk om te scholen tot een eco-boer ergens in een verlaten hoekje van Misent.

Zoals in alle romans van Chirbes staat dus ook hier de ontredde generatie Spanjaarden centraal, die de komst van de democratie met lede ogen aanzagen.

Dat is niet alleen een belangrijk thema in het oeuvre van Chirbes, maar ook in dat van andere hedendaagse auteurs zoals Antonio Muñoz Molina en Isaac Rosa. Toch is de toon bij geen enkele andere schrijver zo pessimistisch, zwartgallig en ongenadig als bij hem. Dat heeft alles te maken met Chirbes' geliefkoosde vertelstijl: net als in 'De oude vrienden' wisselen ook hier de vertelperspectieven elkaar af en volg je als lezer elke kronkel in de gedachten van de personages. Hoewel je aanvankelijk zou kunnen denken dat het om de zoveelste roman gaat die hetzelfde trucje toepast, merk je gaandeweg dat Chirbes nooit eerder zo diep in de menselijke ziel heeft durven kerven als nu.

Meer nog dan in zijn vorige romans het geval was, staat het ongenaakbare en onontkoombare einde der dingen centraal. Dat uit zich niet alleen in het overlijden, de slepende ziektes of de suïcidale neigingen van de personages, maar ook in hun vernietigende omgang met elkaar.

Weerloos zijn de personages immers allerminst, integendeel, het lijkt wel of ze een intense gave hebben om elkaar te pijnigen, en daar beleven ze soms een duivels plezier aan. Vrolijk word je niet van 'Crematorium', maar het meedogenloze portret dat Chirbes van de mensheid schept is aangrijpender en meeslepender dan ooit.

© Trouw 2010, op dit artikel rust copyright.

Teleurgesteld in het nieuwe Spanje

Rafael Chirbes (Tavernes de la Valldigna, Valencia, 1949) kreeg zijn opleiding in een speciaal instituut voor weeskinderen van spoorwegarbeiders in de buurt Valencia. Als puber pakte hij zijn koffers en vertrok naar Madrid. Later werkte hij geruime tijd in Marokko en Parijs als docent Spaans, maar uiteindelijk keerde hij terug naar zijn geboortestreek aan de Middellandse Zee. In zijn werk staat de teleurstellende overgang van het franquisme naar de langverwachte democratie centraal. Eerder verscheen al heel wat werk van hem in het Nederlands, waaronder de trilogie die bestaat uit 'De lange mars', 'De val van Madrid' en 'Oude vrienden'. 'Crematorium', zijn laatste roman, won bij zijn publicatie in Spanje de prestigieuze Prijs van de literaire kritiek.

Rafael Chirbes: Crematorium. @Menken Kasander & Wigman, Leiden. Nawoord door Ger Groot. ISBN 9789074622677; 470 blz. €29,50